

Inhoud

1. De opgave
2. Een korte geschiedenis
3. Een veranderende omgeving
4. De toekomst
5. Ruimtelijke analyse en potenties
 - 5.1 Ruimtelijke analyse
 - 5.2 Potenties
6. Wensbeeld

Colofon

1. De opgave

Het wensbeeld voor de toekomst van het Beatrixpark is de eerste fase van de studie Verbetering Beatrixpark. Deze studie geeft aan hoe het Beatrixpark er in de toekomst uit zal kunnen zien, hoe de omliggende projecten in de Zuidas kunnen worden ingepast en hoe het park kan worden beheerd.

Het plan wordt gemaakt in opdracht van het stadsdeel ZuiderAmstel en het projectbureau Zuidas door de dRO Amsterdam. Het wensbeeld is besproken in een aantal workshops met vertegenwoordigers van bewonersorganisaties en gebruikers in de directe omgeving. Bestuursleden van de vereniging Vrienden van het Beatrixpark hebben samen met het stadsdeel en het projectbureau zitting gehad in een werkgroep.

De projectgrens van het plan wordt gevormd door de oostelijke rand van de Beethovenstraat, de zuidoever van de Amstelkanaal, de Boerenwetering, de westgevel van de Europahal en de plangrens van Composer, oftewel de noordelijke grens van de rijksweg A10. Om tot een goed ontwerp te komen voor het park wordt binnen een grotere context gestudeerd.

Het huidige Beatrixpark, een ontwerp van Jacoba Mulder en een door gebruikers goed gewaardeerd park, kampt al jaren met een aantal problemen. De problemen kunnen worden onderverdeeld in ruimtelijke problemen en beheerproblemen.

De ruimtelijke problemen zijn:

- onsamenhangende parkdelen
- teveel randbeplanting
- slecht ingepaste bebouwing (b.v. Nicolaaslyceum)
- deels achterkanten van de randbebouwing zichtbaar vanuit het park (RAI)
- slechte aansluiting op de omgeving
- een aantal slecht ingerichte toegangen. Een paar toegangen met een doorgaand karakter zijn uitnodigend, de overige toegangen liggen verscholen, zijn soms als toegang onherkenbaar en slecht ingericht. Dit doet een groot park klein ogen en beperkt de functionaliteit van het park.

Het park heeft een aantal beheerproblemen. Deze problemen zijn vooral te wijten aan een onsamenhangend onderhoudsregime over een lange periode. Het ontbreken van prioriteiten binnen het onderhoudsregime komt tot uitdrukking in de beplanting.

Kenmerken zijn o.a.:

- veel populieren die waardevolle beplanting wegdrücken;
- een daarbij samenhangende plaatselijke ontwikkeling van woekeraars als braam en brandnetel;
- accenten (b.v. vaste plantentuin) die onzichtbaar zijn geworden;
- relictten van de Floriade die een beperking zijn voor het gebruik zoals de cirkels gelegen midden in de grote speelweide.

Het park is niet aangepast aan de demografische veranderingen in de omgeving en de gebruikstrends van de laatste decennia.

Naast bovengenoemde problemen in de huidige situatie heeft de ontwikkeling van de Zuidas consequenties voor het park. Het geplande designmuseum en andere bebouwing langs de rand van het park zorgen ervoor dat het park een gedaantewisseling zal ondergaan. Wanneer het dokmodel wordt uitgevoerd moet het meest recente deel van het park opnieuw worden ingericht. Door de toename van werkenden en bewoners wordt het park drukker dan voorheen, het beheer moet daarop worden aangepast. Het park moet worden vernieuwd om het geschikt te maken voor de metamorfose in de omgeving, die wordt veroorzaakt door de ontwikkeling van de Zuidas. De Zuidas wordt gezien als een kans voor het park. Een kans om te vernieuwen en een kans om te versterken en consolideren als optimale stedelijke voorziening.

Dit rapport, het wensbeeld Beatrixpark, is de eerste stap in de ontwikkeling van het vernieuwingsplan. Het wensbeeld geeft antwoord op de vragen: voor wie is het Beatrixpark bedoeld? Hoe is de relatie met andere parken in Amsterdam? Wordt het in belangrijke mate een rustig wandelpark met stilteplekken, een sportief park, een cultureel park, een festiviteitenpark of een pretpark? Welke functies en activiteiten zijn gewenst? Het wensbeeld geeft richting aan het (toekomstige) functioneren van het park. Er wordt voorgesteld het park in een aantal zones te verdelen, ieder met een eigen karakter en functionaliteit. Deze zonering geeft invulling aan de belangen van de gebruikers van het park én biedt ruimte voor de ruimtelijke ontwikkeling van de Zuidas. Het Dokmodel waarbij de infrastructuur van A10 en spoor overbouwd wordt is uitgangspunt, echter een fasering is beschreven uitgaande van de huidige situatie.

2. Een korte geschiedenis

Het Beatrixpark maakt deel uit van de 'ring' van vooroorlogse parken in Amsterdam. Het is gelegen te midden van de bebouwing ontworpen volgens het plan Zuid van Berlage (1915) dat omstreeks 1930 voor een groot deel was uitgevoerd. In dit Plan Zuid van Berlage was een park in combinatie met een begraafplaats opgenomen aan de zuidkant van de stad. Het park is niet zo uitgevoerd. Met de komst van het plan van Eesteren en het Algemeen Uitbreidingsplan Amsterdam (AUP, 1934) krijgt het park een andere situering. Het wordt losgekoppeld van de begraafplaats en meer ingeklemd tussen de bebouwing. De zuidelijke wandelweg die het park aan de zuidkant begrenst komt ook uit het A.U.P.

Het huidige park bestaat uit een oud deel en een nieuw deel.

Het oude deel is aangelegd in 1938 volgens een uitgekiend ontwerp.

Het ontwerp wordt toegeschreven aan Jacoba Mulder die destijds ook het Amsterdamse bos heeft ontworpen. Zij begint met het ontwerp van Park Zuid omstreeks 1936.

Het oorspronkelijke Park Zuid bestaat uit twee delen; een besloten noordelijk deel en een meer open zuidelijk deel. Uniek in die tijd in Amsterdam was dat het gehele park met zand werd opgehoogd waardoor een voor bomen geschikte bodem ontstond.

Het besloten noordelijke deel grenst aan een villawijk. Dit deel is ingericht met dennen, sparren en rododendrons. Deze inrichting versterkt het besloten karakter en sluit goed aan bij de allure van de villawijk.

Het meer open zuidelijke deel ging een ruimtelijke relatie aan met het toenmalige buitengebied. Een heuvel en een speelweide zijn hierin opgenomen. In tegenstelling tot de naaldbomen in het besloten noordelijke deel zijn hier loofbomen in een meer open beplanting neergezet.

Hierdoor was vrij uitzicht mogelijk op het toen nog aangrenzende tuindersgebied.

In het ontwerp voor het park zijn vele wandelpaden en in het midden een grote speelweide opgenomen evenals vijvers en waterlopen voor de kanosport, een sportcomplex met tennisvelden in het zuiden en heuvel(s) voor uitzichten. Het oostelijk deel park, oorspronkelijk ook enigszins afgescheiden, zou meer de functie van buurtpark vervullen. Dit deel was driehoekig van vorm en bestond uit een plasvijver met waterspeelplaats en een zandbak. In het oorspronkelijk ontwerp al enigszins aan de zijkant gelegen (aan de andere kant van de Boerenwetering) kreeg dit deel bij de uitvoering een nog meer geïsoleerde ligging doordat de Boerenwetering niet opgehoogd kon worden, in tegenstelling tot het park, en een hele zone tussen het westelijk deel en dit deel van het park 'braak' bleef liggen.

Het sportcomplex met tennisvelden in het zuiden werd overigens niet uitgevoerd.

In de loop van de tijd heeft het park een hele ontwikkeling meegemaakt. Het park is een aantal keer van omvang veranderd en er zijn elementen toegevoegd en /of verplaatst.

Met de komst van de Hollandhal (RAI)* in 1958 is de Boerenwetering rechtgetrokken en het zwembadje verplaatst. De Floriade in 1972 zorgde voor een parkuitbreiding richting zuiden / het nieuwe Amstelpark. Voor de bouw van de Parkhal (RAI) 1993 moest een parkdeel wijken en deze plek werd omgeruild met een strook tussen de inmiddels aangelegde ringweg en Nicolaaslyceum en ingericht als natte vallei met uitkijkheuvels.

Inmiddels strekt het park zich uit tot de rijksweg. Het Nicolaaslyceum e.o., ten tijde van de Floriade nog een rand vormt nu een obstakel in het park. De hypotheek op het park die de dijk van de A10 en de achterkant van de RAI leggen is hoog. Door de onbestemdheid van de randen, bleek de verleiding om te bouwen groot. De aangelegde bebouwing is zo slecht geïntegreerd in het park, dat het park ruimtelijk kleiner is geworden.

Het park is nu excl. het Nicolaaslyceum 24,4 ha groot. In de toekomst, na aanleg van het dokmodel en het doortrekken van het park over de A10 zal het 37,4 ha groot zijn (dit is incl. 5,2 ha sportvelden).

3. Een veranderende omgeving

De laatste 10 jaar

Het Beatrixpark kent een relatief lage gebruiksintensiteit. Het oude deel heeft grotendeels een gesloten en intieme sfeer en is vooral bekend bij de buurtbewoners. De overige delen van het park zijn ruimer in opzet en landschappelijk of natuurlijk ingericht, maar fungeren vooral als doorgangsruiimte voor fietsers. Het geluid van de rijksweg speelt een belangrijke rol bij het extensieve gebruik van dit deel van het park. Er is veel randbeplanting met bosschages te dicht op de voet en fietspaden. Door het isolement hebben sommige gebruikers een gevoel van onveiligheid.

Toch begint het park langzamerhand haar geïsoleerde positie te verliezen. Dit heeft te maken met de toename van functies in het park en een veranderende omgeving. De ontwikkeling van de Zuidas betekent dat het park een meer centrale betekenis gaat krijgen.

Op de Zuidas tekenen de ontwikkelingen zich nu al af. Lange tijd bestond het gebied vooral uit groenstroken en sportvelden. Daarna verschenen de eerste afzonderlijke kantoorgebouwen, zoals het WTC. Op dit moment worden deze gebouwen aan noord- en zuidzijde aaneengesmeed tot het dichte stedelijk gebied dat de Zuidas in de toekomst zal zijn. Het Zuid/WTC-station ligt in het centrum van het plangebied.

In de laatste tien jaar is de werkbevolking toegenomen met ca. 5000 arbeidsplaatsen tot ca 25.000. Wanneer Vivaldi, Mahler 4 en Gershwin gebouwd zijn komen er, voor de eerste keer binnen de projectgrenzen van de Zuidas, ook woningen bij. Deze trend zal ongetwijfeld doorzetten, afhankelijk van het Dokmodel. Museale functies zijn in voorbereiding, het belangrijkste betreft het voorgestelde Design museum. Met een locatie aan de rand van het park, op de plaats van de huidige Christus' Geboortekerk, zal dit museum in de toekomst een belangrijke rol spelen Dit onaantrekkelijke deel van het park zal moeten worden omgetoverd tot een mooie, vanzelfsprekende nieuwe entree tot het park. Er is de afspraak gemaakt om bij sloop van het Nicolaaslyceum de school in de Zuidas terug te plaatsen en om het parkareaal gelijk te houden aan wat het nu is.

Dokmodel

De pre-Dok fase is duidelijk te onderscheiden van de post-Dok fase. Vóór het Dok zal het park een graduele metamorfose ondergaan naar meer integratie met de omgeving. Het Dok betekent echter een einde van de geïsoleerde ligging van het park. De nu extensief gebruikte, door geluid belaste zuidelijke zone van het park krijgt een duidelijke, met woningen bebouwde rand. Er zal minder sprake meer zijn van geluidsoverlast en, door de aanwezige woningbouw, wordt de sociale controle op het park vergroot. Over het Dok heen, in Buitenveldert, wordt met architectonische middelen en hoogwaardige voorzieningen een voor Nederlandse begrippen nieuw type park ontwikkeld. Niet alleen bewoners en werkenden zullen dan van het park gebruik maken maar ook parktoeristen, sporters en scholieren/ studenten.

Een belangrijke factor voor het parkontwerp is de veiligheid van het station Zuid. De huidige 50.000 gebruikers van het station groeien, onafhankelijk van het Dokmodel, naar 200.000 in het jaar 2018. Het station wordt naar verwachting het vierde station van Nederland. Hierdoor ondergaat ook de Beethovenstraat een gedaantewisseling. Het deel van het park dicht bij het station kan een bruisend stadspark worden. Met een uitgekiende strategie moet de 'mensenmassa' worden geconcentreerd op plekken waar de drukte geen schade kan aanrichten, zodat andere plekken als rustplekken kunnen worden ingericht.

Van belang zijn de routes door het park. Het Dok biedt de mogelijkheid het park goed in te bedden in de stedelijke structuur. Het doortrekken van logische routes door het park verbetert de openbare ruimte structuur van de hele omgeving.

De huidige gebruikers van het park

De bevolkingsopbouw in de omgeving van het Beatrixpark toont opmerkelijke accenten. De grootste klant is de 20 tot 40 jarige. Vooral in Amsterdam Zuid, met een aandeel van 43%, domineert deze leeftijdsgroep. Daarentegen is het aandeel jongeren (tot 19 jaar) in beide stadsdelen zeer laag. In Buitenveldert, waar ouderen domineren, groeit het aandeel jongeren langzaam.

Voor het huidige Beatrixpark is de aanwezigheid van de 20-40 jarigen, veelal tweeverdieners zonder kinderen het meest van belang. Actieve, vaak veeleisende en kritische bewoners, die naast een drukke baan een plek wil hebben om informeel aan sport te doen en om te relaxen. De groep 40-60 jarigen en 60+-ers, de laatste ruim vertegenwoordigd rond het park, is belangrijk. Naar schatting vormen de beide groepen tezamen meer dan 70% van de bewoners die gebruik maken van het park. Dit maakt van het Beatrixpark een uitzondering op de regel. Een typisch kenmerk van een stadspark is de gevarieerde gebruikersgroep. Het Beatrixpark heeft dit niet. Alleen bij een mooi zonnig weekend, ziet men meer jongeren, waarschijnlijk vanuit een wijdere omgeving. Dan komt het kinderbadje tot leven. Deze voorziening is tijdens de zomermaanden de meest intensief gebruikte plek in het park.

De werkenden rondom het park (kerngebied Zuidas en RAI) maken nu nog weinig gebruik van het park. Vanuit het kerngebied is dat te verklaren door de slechte aansluiting vanuit de westkant van het park. Men ziet eerder lunchende werknemers nabij het groen in de Roeskestraat dan in het park. Het is niet verbazingwekkend dat er geen enkele relatie is ontstaan tussen de bezoekers en werkenden van de RAI en het park, aangezien uit onderzoek blijkt dat dit type bezoekers naar de binnenstad trekken. Wel zou een beter ingerichte gebied rondom de waterkom de interactie wel kunnen verbeteren. Dit gebied is hoogwaardig ingericht, maar geen aangename verblijfspot. Daardoor functioneert deze zijde van het RAI terrein als een echte achterkant. Zo beschouwt de RAI dit gebied ook, getuige de regelmatig geparkeerde vrachtwagens. De scholieren van het Nicolaaslyceum vormen de grootste gebruikersgroep van de niet-omwonenden. Op een doordeweekse dag ziet men veel jongeren die in de pauze of even na school zich in groepen verzamelen op hun favoriete plekken. Ter illustratie: De scholieren van het Vossiusgymnasium maken gebruik van de oostkant van het park.

De gebruikers in de toekomst

De omgeving ontwikkelt zich snel met nieuwbouw, maar ook door vernieuwing en hergebruik van bestaande gebouwen. De groei zal doorzetten met of zonder het Dok. Vooral in de omgeving van het park, in de noordzone, in Vivaldi en in de kop van de Rivierenbuurt zijn initiatieven in voorbereiding. De komst van de Noord-Zuidlijn op het Europaplein zal ook van betekenis zijn voor het fiets- en voetverkeer door het park. Gaandeweg zal, zoals nu al het geval is het park drukker worden. Met het Dok, over ca 30 jaar is de metamorfose compleet. Dan telt de Zuidas ca 13,000 bewoners en 80,000 werkenden.

Een doorslaggevende verschuiving in de leeftijdsopbouw van bewoners is niet te verwachten. De zeer stedelijke Zuidas zal naar verwachting ongeveer dezelfde bevolkingsopbouw krijgen als Amsterdam-Zuid. Alleenstaanden en tweeverdieners zonder kinderen zullen de grootste groep vormen. Wat het park betreft zullen de voorkeuren van de omwonenden niet veel verschillen tonen met de huidige situatie. Het gebruik zal zonder meer toenemen met daarbij ook de vraag om intensiever te gebruiken voorzieningen.

De grootste verandering voor het park zal van de verschillende typen nieuwe bezoekers komen. Toeristen, reizigers, sporters, studenten en nieuwe werknemers zullen plekken uitzoeken en zich toe eigenen. Ten eerste zullen veel meer toeristen uit binnen- en buitenland het gebied bezoeken. Deze komen naar de Zuidas vanwege de bijzondere stedenbouw en architectuur en de cultuur, zoals het nieuwe museum. Toeristen maken altijd optimaal gebruik van elke bezoekje en daar hoort een park of groengebied bij. Ook werkenden zullen, voor de lunch met bijbehorende middagwandeling, in toenemende mate gebruik maken van het park, wanneer goed bereikbaar en prettig om te verblijven. De invloed op het oude deel van het park van gebruikers vanuit het nieuwe Zuidelijke deel (bewoners en sporters van AFC) is moeilijk in te schatten. Als er, in het huidige park, niets wordt veranderd kan men

zich voorstellen dat de grotere ruimtes veel actiever zullen worden gebruikt dan nu het geval is. Een balletje trappen, picknicken, frisbeeën en andere informele sportactiviteiten, vergelijkbaar met activiteiten die in het Oosterpark of het Sarphatipark plaatsvinden, zullen ook hier plaatsvinden.

Het volgende kan worden geconcludeerd;

- Het gebruik van het park neemt toe en zal naar verwachting met de ontwikkeling van de Zuidas blijven toenemen.
- De behoefte van de huidige en toekomstige omwonenden zal met betrekking tot de sfeer en imago van het park niet radicaal veranderen.
- Verbeteringen van het park worden gericht op de huidige en nieuwe gebruikers van het park.
- Veranderingen zullen vooral worden gericht op nieuwe gebruikers van het park.
- In het park ontbreken de meer stedelijke voorzieningen en /of meer robuuste en modern vormgegeven type ruimten om deze nieuwe gebruikers op te vangen.
- Het park heeft nog geen duidelijke zonering om conflicten tussen de groepen gebruikers te voorkomen.

4. De toekomst

Imago

Het voorgaande geeft aan dat er maatregelen moet worden getroffen om het park meer duurzaam te maken met het oog op de toekomst. Gezien de autonome ontwikkeling van de Zuidas en de centrale ligging van het park, moet het park specifieke kwaliteiten hebben; belangrijk is het na te streven imago te definiëren. Als vergelijkingsmateriaal, een drietal kort geleden vernieuwde Amsterdamse parken.

Het Vondelpark

Een echt stadspark dat mensen trekt uit de wijde omgeving door een zeer sterk imago als tolerante speeltuin voor mensen in de leeftijd van 18-40 jaar. Heeft veel bebouwde en groene voorzieningen. Het park heeft een duidelijke gebruikers gradiënt; hoe dichterbij het centrum hoe drukker. Het laatste deel van het park is buitengewoon rustig. Zoals ook het Beatrixpark zijn doorgaande fietspaden een belangrijke ingrediënt. Het park is zo druk geworden dat het alleen geschikt is voor de doelgroep. Er is geen deel dat puur een buurtfunctie heeft. Het verschil met het huidige Beatrixpark is uiteraard de nabijheid van het (toeristische) stadscentrum. Anderzijds, kijkend naar de toekomst, ligt het Vondelpark niet op steenworp afstand van het vierde station in Nederland. Het Vondelpark is 54 ha groot.

Het Oosterpark

Het Oosterpark is een kleinere replica van het Vondelpark. Tien jaar geleden kampte dit park met soortgelijke problemen als het Beatrixpark. Na een grondige renovatie waarin ook meer voorzieningen zijn toegevoegd functioneert het park beter. Het park heeft een aantal 'ongeconditioneerde' ruimtes, een grote speeltuin, een populair kinderbad, openbare tennisbanen, een skate-plein en een kiosk. Een aantal malen per jaar worden er evenementen gehouden. Het Oosterpark kampt, net als het Vondelpark, met een (onopgelost) grondwater probleem. Mede daardoor is de nieuw aangebrachte beplanting nog steeds niet aangeslagen. Het grote verschil met het Beatrixpark is de zeer gevarieerde, multiculturele gebruikersgroep. Het park grenst aan het Tropenmuseum en -instituut. Het verblijfshotel van het instituut is een markant gebouw, ook vanaf het park gezien. Helaas is er een strikte ruimtelijk en fysieke scheiding tussen het museum en het park. Het Oosterpark is 18 ha groot.

Het Westerpark

Het net geopende Westerpark is ook een interessant voorbeeld voor het Beatrixpark. Een oud park met een moderne uitbreiding. Alle traditionele parkfuncties zijn in het oude deel bewaard. Nieuwe culturele functies en moderne voorzieningen zijn in de historische gebouwen binnen het nieuwe deel gevestigd. Het wordt op dit moment overspoeld door parktoeristen en er worden veel conferenties gehouden. Hoewel het moeilijk is te voorspellen hoe het zich verder zal ontwikkelen is één ding zeker: het park is duurzaam vernieuwd. De omwonenden hebben meer ruimte om te vertoeven en Amsterdam heeft een park met internationale allure erbij. Dit allemaal zonder dat het oude deel in kwaliteit heeft ingeboet. Het Westerpark, voorheen 5 ha groot, is uitgebreid met 13 ha.

Het Beatrixpark?

Voor de laatste twee parken zijn nuttige voorbeelden voor het Beatrixpark. Beide hebben, op eigen wijze (met ver uit elkaar lopende budgetten) een drastische en succesvolle vernieuwing ondergaan met behoud van de kwaliteit van de oude delen van beide parken. Het Westerpark is een cultuurpark geworden, het Oosterpark een stadspark. Kan het Beatrixpark een modern stadspark worden?. Een succesvolle vernieuwing in het Beatrixpark houdt in de eerste plaats in het creëren van specifieke kwaliteiten binnen een ordeningsprincipe zodat alle potentiële gebruikers een 'eigen plekje' kunnen vinden. De behoefte van de omwonenden zal namelijk kunnen verschillen met die van de andere bezoekersgroepen, gezien de leeftijdsopbouw en economische stand. Bovendien is een bezoeker per definitie minder betrokken bij de welstand van het park en gaat daar anders ermee om. Dat leidt tot een ander type (anders dan

groenbeheer) en intensievere onderhoudsregime. Dán wordt het Beatrixpark een modern stadspark dat voor iedereen iets heeft. Rustige, mooie groene tuinachtige ruimten voor de liefhebber en robuuste, stadse hoogwaardig vormgegeven ruimten met café, theehuis, voorzieningen voor kinderen en bezoekers. Bij het bepalen van de ruimten is de mate van openbaarheid zeer van belang. Doorgaande routes zijn sowieso drukker. De stadse ruimten moeten daaraan worden gekoppeld. Plekken buiten deze 'gangen' zijn intiemer en zachter.

Een modern stadspark dus, met cultuur, vertier en spelen maar ook met botanische hoogtepunten en ruimte voor rust.

De bovengeschetste metamorfose zal jaren duren. Vanuit huidige inzichten kunnen er drie fases van ontwikkelingen worden onderscheiden:

De eerste vijf jaar

De te nemen maatregelen zijn vooral het groenwerk gericht op het 'opschonen' van de probleemgebieden en het herstellen van gebieden met achterstallig onderhoud. Hierbij is het monumentale / volwassen karakter van het oude deel van het park leidraad voor de ontwikkeling.

Het Designmuseum

In de plannen voor de Zuid wordt voorzien in een beeldbepalend en publieksaantrekkelijk museum in het zogenaamde Museumgebied aan de Beethovenstraat en aan de rand van het Beatrixpark. Een belangrijk uitgangspunt is dat het museum een toegevoegde waarde heeft voor Nederland in het algemeen en voor Amsterdam in het bijzonder. Het inhoudelijke concept zal het culturele aanzien van Amsterdam dienen te versterken in plaats van dat het concurrerend is met bestaande culturele instellingen in Amsterdam. Het museum zal enerzijds het publiek rondom het museum dienen aan te spreken en anderzijds een internationale uitstraling en aantrekkingskracht moeten hebben.

Het voorstel is te komen tot een museum met vormgeving als kern, met de voorlopige werktitel Design Museum. Dit museum heeft aandacht voor alle deelgebieden van vormgeving, zowel nationaal als internationaal, maar legt ook verbindingen met beeldende kunst, fotografie, mode, architectuur en nieuwe media. In wisselende presentaties zullen allerlei ontwerpdisciplines van de 20^e en 21^e eeuw centraal staan. In aanstekelijk ingerichte tentoonstellingen worden de werelden van interieur, mode, vakmanschap, industriële processen, nieuwe media, reclame en uitgaansculturen met elkaar verbonden zowel retrospectief als actueel. Vormgeving is een toegankelijke kunstvorm. Naar verwachting zal deze nieuwe museale voorziening een breed publiek aanspreken. Ligging aan de reeds volgroeide stadsoase zal het Design Museum extra aanzien en gebruiksmogelijkheden geven.

De volledige Dok ontwikkeling

Deze laatste fase, zoals in hoofdstuk 3 is beschreven, brengt radicale verandering in het gebruik van het park met zich mee.

Twee belangrijke veranderingen:

- De geïsoleerde ligging wordt opgeheven. Dit brengt meer gebruikers naar / door het park.
- De toevoeging van nieuwe programma, de sportvelden, zorgt voor een nieuwe gebruikersgroep.

5. Ruimtelijke analyse en potenties

5.1 Ruimtelijke analyse

Het park in de omgeving

Gaandeweg is het park, althans in visuele zin, losgeweekt van haar omgeving. Van binnenuit zijn enkele zichtlijnen die het park met het buiten verbinden. Van buitenaf is het echter een gesloten geheel. De straten eromheen reageren niet op (de entrees van) het park; daarnaast zijn de entrees dichtgegroeid. Het Vondelpark is een goed voorbeeld waar de parkentrees en de straten als één geheel zijn ontworpen (aan drie kanten -uitzondering is de noordkant). De noordentrees van het oude Beatrixpark zijn daarmee te vergelijken, alle andere ingangen zijn slecht ingebed / aangekondigd in de omgeving.

De ruimtelijke werking van de Groene Zoom, de verbinding van het Beatrixpark naar het Amstelpark en v.v., is geminimaliseerd door de aanwezigheid van de Parkhal en de losplaats (RAI). De slechte ruimtelijke integratie is des te schrijnender gezien de zeer goede functionele integratie, aanwezig door de belangrijke fietsverbindingen door het park.

In de volgende (ontwerp)fase van dit project zullen aanbevelingen worden gedaan voor de verschillende entrees. Waar relevant zullen de aanbevelingen worden gericht op uitvoering binnen de verschillende projecten in de omgeving van het Park.

Context

Het park heeft, zeker voor een groene functie, een bijzondere ligging. Het is niet het 'zeldzaam stukje groen' in een stedelijke omgeving. De omgeving ligt bezaaid met verschillende groenvoorzieningen. Behalve de vele sportvelden zijn er het Amstelpark, het groengebied Amstel, het Martin Luther King park en op enige afstand, het Gijsbrecht van Aemstelpark en het Amsterdamse Bos. Van al deze parken heeft dit park de meest stedelijke context, dicht op grootstedelijke voorzieningen en infrastructuur. Nog verdere verstedelijking van de omgeving is gaande. In vergelijking met de andere parken is het beeld in het oude deel ook meer stads; cultuurgroen met compacte ruimten. Ook de natte vallei heeft, ondanks de extensieve inrichting, een gecultiveerde sfeer door de aanwezigheid van de twee bulten.

Gebruiksruimten

In het oude deel van het park, zijn er veel wandelpaden die de verschillende ruimten aan elkaar verbinden. Een aantal, duidelijk begrensde ruimten zijn: de grote speelweide, de kastanjerij met vaste plantentuin en vijver, de ruimte van het zwembadje en de bloemenweide. Het noordelijke deel heeft een meer besloten karakter, ingericht met dennen, sparren en rododendrons. Het meer open zuidelijke deel is ingericht met loofbomen in een meer open beplanting. De grote weide is hier onderdeel van. Jammer is dat enkele ontworpen doorzichten uit het oorspronkelijke ontwerp door incidentele ingrepen en achterstallig onderhoud zijn verdwenen.

Het nieuwe deel is meer één grote ruimte met landschappelijke elementen en doorgaande fietsroutes. Nevenruimten zijn niet gedefinieerd maar een aantal 'plekken' is ontstaan om de twee bulten. Het natuurlijk ingerichte deel heeft weinig breedtemaat. Ondanks de ingreep is het gevoel van een snelwegberm nog steeds aanwezig. De dichte beplanting aan de randen neemt ook te veel ruimte in, waardoor, hoewel een mooi valleïchtig beeld, weinig functionaliteit is aangebracht.

De overgang tussen oud en nieuw is rommelig, met veel onbestemde plekken, een wirwar van paden en slecht geïntegreerd, verscholen gelegen, speelruimten. Op de plek bij de centrale vijver na, die goed gebruikt wordt, is er nauwelijks verblijfskwaliteit.

Routes

Het oude en het nieuwe deel bieden ruimte aan verschillende type routes. In het oude deel kan er een rondwandeling gemaakt worden. Het nieuwe deel heeft juist een zeer belangrijke doorgangsfunctie, vooral voor fietsers.

In Oost-west richting is het verbinding Schinkelgebied /Station Zuid-WTC richting Amstel / Rivierenbuurt (via RAI en via groene zoom) belangrijk. In de huidige situatie wordt deze route ook gevoed door de fietsers vanaf het noorden via de Diepenbrockstraat. In de toekomst, met het dok, zal dit fietspad nog belangrijker worden. De routes zijn niet een vanzelfsprekend ontwerp binnen het park. Onnodige slingerbewegingen vanaf het Nicolaaslyceum door het park zijn nodig om de drie uitgangen (Diepenbrockstraat, RAI en Groene zoom) te bereiken. Een web aan fietspaden plus de diverse olifantenpaden (één zelfs onlangs geasfalteerd) zijn het resultaat. Het park is een versneden en in de middelste zone een anonieme ruimte geworden. Een gemis is een duidelijke rondwandeling door het hele park. Dat zou meteen de beide delen met elkaar in evenwicht brengen.

Randen / begrenzing

Randen zijn een belangrijk maar niet al te positief thema binnen het park. Goed gedefinieerde randen maken een goede ruimte. Het Beatrixpark heeft echter nauwelijks goede randen. De noordelijke grens, het Amstelkanaal met aan de overzijde de Bernard Zweerskade en de woningen aan de Wielingenstraat vormen een redelijke begrenzing. In het westen is woningbouw in stroken haaks op het park geplaatst zodat er visuele verbindingen van de Beethovenstraat naar het park zijn. Deze stroken zijn omgeven door veel groen en maken ook een prima begrenzing. De andere randen van het park, de RAI, de resterende deel van de Beethovenstraat en de A10, hebben weinig definitie en een negatieve uitstraling.

Het Nicolaaslyceum en de kapel en convent liggen midden in het park en veroorzaken een tweedeling in het park. De kavel beslaat een groot oppervlak en het gebouw is zo opgezet dat er geen doorzichten of doorsteken mogelijk zijn. Samen met de infrastructuur om de kavel heen zorgt dit complex voor extra randen aan het park.

De kwaliteit van de ingangen volgen hetzelfde patroon. De noordelijke ingangen, hoewel klein van maat en verscholen, zijn echt ontworpen en functioneren als poort. Men weet onmiddellijk dat je het park binnen komt. Geen enkele andere ingang werkt zo. Op onduidelijke wijze, alsof het een bijzaak is, wordt het park benaderd. Door restgroen, via verwilderde bermen of wanneer de tegels van de RAI ophouden.

5.2 Potenties

In deze paragraaf worden de potenties van het park geschetst in de komende 5 en 20 jaar. Middels een indeling in zones worden de karakteristiek, het gebruik en de problematiek aan de orde gesteld. Het park indelen in zones biedt onder andere de mogelijkheid, door bepaalde vormen van gebruik ergens te faciliteren, het ergens anders te voorkomen.

Uitgangssituatie vormt het huidige park en het park over 20 jaar. Het park over 5 jaar gaat uit van het versterken van de bestaande zonerings en is gericht op en stimulerend voor de eindsituatie (over 20 jaar).

De drie zones in het huidige park:

1. Het oude deel buiten de doorgaande (fiets) paden is monumentaal van karakter. Dit deel heeft de sterkste identiteit en is het minst openbaar. Er worden weinig passanten aangetroffen waardoor het een functie vervult als 'stadstuin'.
2. Het deel dat min of meer gedomineerd wordt door doorgaande fietspaden en bebouwing. Hier zijn passanten een bepalende factor.
3. De natte vallei, de van de rest van het park afgezonderde ruimte, met weinig maat en een extensief gebruik mede bepaald door de aanwezigheid van het Rijksweg.

Het park over 5 jaar

De doelstelling voor de komende 5 jaar is het groenwerk gericht op het 'opschonen' van de probleemgebieden en het herstellen van gebieden met achterstallig onderhoud. Het monumentale / volwassen karakter van het oude deel van het park is hierbij leidraad voor de ontwikkeling.

Concrete punten van aanpak zijn:

- herstellen verouderde plantvakken

- verhogen sociale veiligheid
- het realiseren van een (logische) rondwandeling door het hele park
- oude doorzichten herstellen
- het gebied rond het scholencomplex meer deel uit laten maken van het park
- hoofdentrees herstructureren en markeren
- populieren vervangen door andere bomen

Het park over 20 jaar

Bij de aanleg van het Dok zal de zonering worden opgepakt en voortgezet. Er kunnen vijf zones ontstaan met een eigen functionaliteit en karakter.

1. De verbinding richting het zuiden. Het Boerenweteringpad, de noord-zuidverbinding die in Plan Zuid (weliswaar op een iets andere plek) was ingetekend, wordt nu alsnog gemaakt. De ontstane zone vormt een eigen autonome functie binnen het park, een nieuwe zone met een eigen dynamiek.
2. Het oude, traditionele park
3. De openbaarheid en bruikbaarheid van de natte vallei zal enorm worden vergroot waardoor dit gebied vanzelf onderdeel zal gaan worden van de passantzone.
4. Een nieuwe vierde zone is de zuidelijke uitbreiding van het park. De bestaande voetbalvelden van AFC worden hierin in een nieuwe lay-out opgenomen.
5. De vijfde zone is de overgang van het park tussen de Zuidasblokken door tot aan de Beethovenstraat.

Potentiële karakter en functioneren van de zones over 20 jaar

De zojuist genoemde vijf zones worden middels namen en karakteristieken hieronder beschreven.

De ruggengraat

Deze noord-zuid verbinding houdt het park bij elkaar. In het noordelijke deel, heeft het een monumentaal karakter dat richting het zuiden verandert in een moderne, architectonische sfeer. Nu worden er vanaf dit pad de pierebad, een (kleine) speeltuin en de kruiden (artsenijen) tuin ontsloten. De bedoeling is dit in de toekomst uit te bouwen. Aan de rand van het park kunnen her en daar meer bijzondere functies worden gekoppeld.

De monumentale stadstuin

Deze zone, het oude traditionele park, is duidelijk begrensd door water. De huidige kenmerken worden verder versterkt; de kwaliteit van een arboretum, bloemen- en plantentuinen, geen doorgaande routes maar romantische routes geschikt voor dwalen en wandelen. Een echte stadstuin waar rust heerst. Het 's avonds afsluiten van deze zone kan worden overwogen.

De groene passage

Dit is de zone waar alle doorgaande fiets- en looproutes samenkomen. De openbaarheid is er groot en het type gebruikers heel gevarieerd. Dit gebied heeft het karakter van een monumentaal stadspark met mooie paden. Ook in de toekomst zal de doorgaande/ verbindende functie blijven, de hoeveelheid bewegingen neemt alleen maar toe. Het museum bevindt zich hier, de architectonisch interessante kapel en het convict kan hier met een nieuwe functie in het park worden opgenomen. De zone zal zich in de toekomst aan de zuidkant uitstrekken tot het dok. Al deze bewegingen maken het een ontmoetingsplek bij uitstek. Dit deel kan met mooie grote landschappelijke elementen worden ingericht, zo vormt het een contrast met het intieme karakter van de stadstuin.

Het recreatiepark

Het karakter van dit nieuwe deel van het park wordt volstrekt anders dan de rest. De sportvelden van de Amsterdamse voetbalclub AFC blijven een vast gegeven voor het park, wel verandert de configuratie. Elk veld wordt op een terras geplaatst. De terrassen lopen in hoogte op richting het dok. Deze zone is dus nu en nog meer in de toekomst een zone die het meest intensief zal worden gebruikt. Juist in deze zone van het park zijn er nieuwe groepen gebruikers zoals sporters in clubverband en hun publiek. Dit deel van het park wordt intensiever gebruikt en trekt meer voorzieningen naar zich toe. De voorzieningen en soortgelijk programma zoals een skatebaan etc. worden in deze zone geplaatst.

De rand

De zone waarin nieuwe bebouwing van de Zuidas komt. De ideevorming hieromtrent is nog niet afgerond maar een mogelijkheid is om het park op en ten zuiden van de rijksweg op hoogte door te zetten tot aan de Beethovenstraat. Op deze manier is het maaiveld zo goed als vrij van straatjes met parkeerplaatsen, omdat onder dit verhoogde maaiveld kan worden geparkeerd. De ruimten tussen de Zuidasbebouwing kunnen een parkachtige kwaliteit krijgen, met tuinen, terrassen en voetpaden. Onder het verhoogde park aan de Beethovenstraat kunnen voorzieningen worden ontwikkeld. De bebouwing wordt ontsloten vanaf de Beethovenstraat. De koppen van de blokken staan dus echt in het park.

6. Wensbeeld

Het Beatrixpark onderscheidt 6 typen gebruikers.

Bewoners, bezoekers, werknemers, passanten, scholieren/ studenten en sporters.

De grootste groep bewoners wordt nu en zal gevormd worden door alleenstaanden en 2-verdieners zonder kinderen. De huidige bewoners zullen het meest het oude park gebruiken. Nieuwe voorzieningen in dit deel zijn niet echt nodig m.u.v. kleinschalige horeca. De rust en ruimte nabij hun huis is waar ze naar op zoek zijn.

Onder bezoekers wordt verstaan de 'bewuste' bezoekers. Te denken valt aan toeristen die naast de bijzondere architectuur en stedenbouw in de Zuidas een bezoek brengen aan het park. Dit type gebruiker zal naar het park komen als het park zich onderscheidt van een willekeurig ander park. Een bijzondere vormgeving, de aanwezigheid van bijzondere (sculpturale) elementen en stedelijke voorzieningen.

De werknemers zullen het park vooral tijdens de lunchpauze gebruiken. Deze groep gebruikers komt in het park als er een lunchcafé / restaurant is, voldoende zitplaatsen in het park zijn en /of de mogelijkheid bestaat niet te ver van de werkplek een interessante rondwandeling te maken.

De passanten zijn de niet-bewuste bezoekers van het park zoals fietsers en wandelaars.

Voor de passanten is goede infrastructuur zonder omwegen belangrijk. Een enkele keer zullen ze stoppen. Stedelijke voorzieningen langs de routes kunnen daarvoor een reden zijn.

De scholieren /studenten komen naar het park voor sport- en speelvoorzieningen. Het best is als deze aan de randen van het park liggen, naast /dichtbij de schoolbebouwing. Naast de sport- en speelvoorzieningen, zoals skateroutes, zijn hangplekken voor in de pauzes of na school gewenst.

De laatste groep gebruikers zijn de sporters in clubverband. Deze gebruikers komen puur voor de sportvoorzieningen en het clubhuis naar het park. Naast de sporter is er ook het publiek.

Naar aanleiding van een aantal bijeenkomsten met vertegenwoordigers en gebruikers van het park is in brainstormsessies een lijst met programmapunten opgesteld die mogelijk interessant zijn. Deze worden in het ruimtelijk plan geïntegreerd op geschiktheid. Deze zijn:

Groen:

Bomen

Bomen – collectie (arboretum)

Struiken

Siertuin

Vaste plantentuin(en)

Artsentuin, kruidentuin

Omsloten bloementuin

Geurtuin / zintuigentuin

(Privé)tuinen

Hagen (tuinafscheidingen)

Gras

Fauna:

Vlinders

Amfibieën

Vogels

Spelen:

Speeltuin, zandbak

Speelvijvertje/ badje

Peuterspeelplaatsen
Kleine speelplaatsjes
Speelweide
Strandje, (Beach)volleybal
Trapveldjes
Grote vijver met speelmogelijkheden
Hondeweide
Skatebaan / skatersroute
Trim- rekcircuit
Halfpipe
Voetbal en andere georganiseerde sport
Openbare tennisveld(en)

Water:

Waterplanten
Vlonder
Eendenvijver
Hondespeelplaats
Vijver
Waterplein
Waterval
Fontein
Vijver Boelegracht

Kunst:

Beelden
Exposities
Kunstmarkt (RAI)
Grote kunst object(en)
Functionele kunst

Horeca:

Café
Eethuisje
(lunchroom/ theehuisje)
Restaurant
Toprestaurant
Kiosk
Muziekkapel
Sportkantine
Voorzieningen in plint voetbalvelden
Voorzieningen in plint van Zuidasbebouwing
Terrassen

Infrastructuur:

Wandelpaden (rolstoel-)
Voetpaden (rolstoel-)
Fietsroutes
Bruggen

Bebouwing:

Tuinhuis, follie
Paviljoens
Het Parkgebouw

De Zuidasbebouwing

De illustratie op de pagina hiernaast ('de matrix') is een samenvatting van het voorgaande. De karakteristieken van de zones, de gebruikers, het programma zijn in één schema gevat.

Leeswijzer

'De matrix' is grofweg onder te verdelen in 3 delen. Karakteristieken van de zone (in zwart), gebruikers (in geel), en programma (in de rest van de kleuren). Getracht is om bij het programma niet alleen de programmapunten te benoemen maar ook de verschillende soorten programma te wegen. Zo is bij de stadstuin het aandeel groen beduidend groter dan in de rand, terwijl de hoeveelheid infrastructuur beduidend kleiner is in de stadstuin dan in de groene passage. De kleuren van de soorten programma worden verklaard direct onder het schema.

Colofon

Opdrachtgevers	Ron Voskamp, Projectbureau Zuidas Ron van Soest, Stadsdeel Zuideramstel
Ontwikkelingsteam	Marleen Munniksma, Vrienden van Beatrixpark Peter Kemme, Vrienden van Beatrixpark Willem Smit, Vrienden van Beatrixpark Ron Voskamp, Projectbureau Zuidas Ron van Soest, Stadsdeel Zuideramstel Ruwan Aluvihare, dienst Ruimtelijke Ordening Maaïke Maréchal, dienst Ruimtelijke Ordening
Opstellers	Ruwan Aluvihare, dienst Ruimtelijke Ordening Maaïke Maréchal, dienst Ruimtelijke Ordening
Datum	27 januari 2004 (eerste versie 18 december 2003)